

VINCZE GYÖRGY:

AZ ÖREG LÓ

A vonaton találkoztam Károly bácsival. Azt mondta: megyen lovat venni. Mert volt két lova is az öregnek, csakhogy amikor belépett a tsz-be, beadta őket. Most aztán egy sincs.

— Pedig — oktatót — jó ló nélkül nem lehet dolgozni. A dologidő meg egyre jobban közeledik. Olyan gyorsan kitavasodik, hogy észre sem vesszük. Meg aztán, most újra kezdek mindent — húzta ki magát. Ismét a magamén. Tudod fiam, újra én leszek a gazda... Az enyémen, a magam gazdája.

Károly bácsi minden szavában és célzott pillantásában szemrehányás volt. A vonat dögött. Keveset beszélt. S amikor beszélt, a szavakat tagolva ejtette. Nyugtalan volt és ideges. Valami kimondhatatlan, valami megfoghatatlan bújkált benne. Bújkált és kergetőzött arcán is a komorság és a mosoly. Olyan volt az ábrázata, mint az égen a sok tavaszi felhő és a nap. Elborult, aztán kitisztult, majd újra jöttek a felhők és megint győzött a nap.

A nap fénye a vonat ablakán keresztül rozdszínűre festette Károly bácsi borotvátlan állát. Úgy nézte a zebraszínű szántóföldeket, mintha kémlelni akarná a természetet, amely most ocsúdik téli álmából.

Szótlanul figyeltem. Kerestem azt a kimondhatatlan és megfoghatatlan valamit. Mert arcának bőre alatt lappangott — mintegy kezdődő betegség —, a bizalmatlanság. Minden pillantásával azt kérdezte; hogyan kezdjem, mit csináljak, hogy lesz jobb.

Nem akartam megzavarni beszédemmel. No, meg minden ember többé-kevésbé maga irányítja sorsát. Ugyanakkor éreztem, hogy szólni kellene. Vállon kellene ragadni, mert úgy rohan, mint az október gyermek. S ha elesik megint, mást okol... „Hogy láttátok, mit teszek, miért nem szóltatok.”

Nem avatkoztam a dolgába. Kis idő után ő kezdte újra a beszélgetést.

— Mit csinálsz a városban?

— Körülnézek — feleltem.

Aztán hirtelen felötlött bennem. — Tudja mit, Károly bátyám?

— Na fiam — nézett nevetve.

— Elmegyek magával megnézem, milyen lovat vesz.

— Az jó lesz! — biccentett fejével. — De értesz-e a lóhoz? Mert a ló csak akkor ér valamit, ha jó dolgos, meg szép is, mint a menyecske. Mert a menyecske is csak úgy jó... Szóval, ha takaros. Persze legyen fiatal is, meg ne legyen kehes, mert volt egyszer egy kehes lovam aztán...

Addig mesélte Károly bácsi a kehes lovat, amíg megérkeztünk. Az állomás forogtagában úgy lépkedett, mint aki nagyon siet, mintha gyorsan túl akarna esni életének egy nagy eseményén. Mert ha késik, ha lassan megy, lehet, hogy megváltozik a véleménye.

— Károly bácsi — törtem meg kettőnk csendjét. — Én nem nagyon ismerem a lovakat... Meg azt akarom mondani, hogy... szóval azt akarom mondani, ne vegyen lovat.

Az öreg felém fordult.

— Aztán miért nem akarod — nagyon gyanúsán nézett, szinte nyársra húzott tekintetével. Úgy szemelt, mint az ellenségét. — Mondd csak, miért nem akarod, hogy lovat vegyek?

— Mert tudja Károly bácsi, szóval, hogy is mondjam... ne vegyen lovat!

— Látom, mit akarsz! Mondd csak, hiába! A magam gazdája akarok lenni.

Az öreg arcába tódult a vér, mintegy jelezve, hogy paraszti hiúsága nem tűr ellenvetést. Nem magabiztosságból, mert egy cseppet sem volt magabiztos, hanem gögből, sietett, szinte rohant, hogy mielőbb lovat vegyen. „Megalkudni, kifizetni és hazavezetni. Haza a faluba, be az istállóba. És ha valaki azt kérdezi kié ez a ló, azt felelni, hogy az enyém!” Ezeket fejezte ki Károly bácsi tekintete. A paraszti góg vezérelte, vitte, hajtotta.

Egy félnehéz, telthasú állat előtt állt meg. A kupec öt ezerre tartotta.

— Öt ezer? Az sok! — aztán odébb állt, végigjárta az egész vásárt, megnézett minden lovat és érdeklődött. Hány éves, mennyiért adja, nem kehes-e? De egyik sem tetszett úgy, mint az a félnehéz jószág. Visszament a kupechez. Megnézte a ló patáját, a fogait, és aztán szólt az eladónak, hogy jártassa meg.

— Ilyen lovat maga nem talál sehol! Ez olyan ló, amilyen még a lovak országában sincs! — dicsérte hosszasan portékáját a kupec.

Négyezeröttszázban maradtak. Megkötötték az egyezséget. Amikor Károly bácsi leolvasta a pénzt, hozzám fordult: — Szép ez a pára? — aztán spárgával pokrócot kötött a ló hátára én meg segítettem neki, hogy könnyebben felüljön.

— Te előbb érsz haza — mondta békésen. — Szólj az asszonynak, hogy estére otthon leszek. Na, isten áldjon!

Elindult Károly bácsi. Sokáig néztem, dereka egyenes volt, mintha nem is pokrócon, hanem nyeregben ülne. Büszkén tartotta magát.

Az asszony izgalommal várákozott otthon. Ő nem akarta, hogy lovat vegyenek. Azt mondogatta: „leéljük mi ló nélkül is azt, ami még hátra van.” De Károly bácsi így akarta. És minden pénzt összeszedtek, hogy fussa a ló árát. A szövetkezetet is sürgette, hogy mielőbb hasítsák ki földjét a közösből. Ez a vágya is teljesült.

Károly bácsi munkához készülődött. Ezen a napon is a kovácstól jött haza. Laposvasat élesített, hogy másnap hozzáfogjon a szántáshoz. Itatási időre ért haza a kovácstól. Bement az istállóba. Egyszerre feltűnt neki, hogy nem nyerít a ló. Mert amióta bekötötte az istállóba mindig így szokta üdvözölni újdonsült gazdáját, ha nyikordult a rozsdás ajtó. Most azonban még csak fel sem kelt a friss alomról. Károly bácsi odament az állathoz, és megpróbálta felkelteni. Nem sikerült. Látszott, hogy nincs ereje felkelni, hogy szenved, kínlódik. Csak annyira futotta erejéből, hogy gazdájára emelte hókás fejét, könnyező szemeit mutatva: lássa meg más is az ő fájalmát. Csak a ló, ez az okos állat képes érzéseit így kifejezni. Károly bácsi meg is értette. De mielőtt még segíthetett volna, elnyújtott keserves hang jött ki szegény pára száján és feje erőtlenül ráesett az alomra.

Az asszony nyugtalankodott a konyhában. Nem szokott az ura ilyen hosszú ideig itatni. Indult is az istállóba, mert sokszor a szelídnék látszó állat is kárt tesz az emberben, ha megbokrosodik. Károly bácsi a ló mellett feküdt. Éppen olyan mozdulatlanul, mint a szürke. A asszony nézte az öregét és a lovat. Nem szólt egy szót sem, csak állt.

Károly bácsi tudta, hogy mögötte van az asszony, de meg se mozdult. Talán könnyeit szégyelte felesége előtt, mert őt még soha senki nem látta könnyezni.

Szemét a kihűlő ló nyakához szorította és úgy törölgette könnyeit a szürke szőrében.

Sokáig tartott ez a szótlanság. Aztán fürgén felkelt az öreg, de még mindig nem nézett az asszonyra, csak a bajusza alatt nyögte.

— Ez volt a sorsa...

— Ez — keseregte az asszony és szipogva folytatta: — Aztán most... most... kitartott, mert nem tudta jól beszél-e — most mit csináljunk?

Károly bácsi feleségére emelte tekintetét. Mint megriadt nagy fekete hernyók, úgy mozdultak félelmetes szemöldökei. Ilyen kérdésre mindig káromkodva szokott válaszolni. Most azonban mikorra kinyitotta száját, sikerült magába fojtani a dühöt és csak ennyit mondott:

— Mit csináljunk? — meredt maga elé, mintha nagyon gondolkodna a válaszon. Aztán széttárta kezeit és nyomban le is ejtette azokat. — Hát mit csináljunk?

A felesége nem faggatta. Van abban valami igazság, hogy a parasztasszonyok a legjobb pszichológusok, mert minden szóból és minden mozdulatból értenek. Hát ezért, nem firtatta tovább. Láttá az urában végbemenő elkeseredett harcot, melyet most önmagával kell megvívnia.

Egész éjszaka nem aludt Károly bácsi. Gondolatai denevér szárnyon csapongtak. Az jutott eszébe, hogy legszívesebben elköltözne a faluból. De hiába, ehhez már öreg, meg aztán mihez kezdjen?

Reggel mint az élő halott úgy tántorgott be a szövetkezet irodájába és megállt az elnök előtt.

Az elnök nem tudta mit akar Károly bácsi, hiszen kielégítették. Meg amikor kilépett a csoportból olyan nagy haraggal ment el, hogy azóta nem is köszönt.

Az öreg megbökte a kalapját és az elnök is biccentett, de nem szóltak. Sokáig néztek egymással farkasszemet.

„Bár csak ne jöttem volna ide” — gondolta végig Károly bácsi az egész históriát. Arcán keserves és oktalan szemrehányás terpeszkedett. Mintha ezt kérdezte volna az elnöktől: „No, örülsz? Örülök, hogy megdöglött”. S a paraszti góg elhatalmasodott rajta úgy, mint amikor a vásárba ment. De ez csak egy pillanatig tartott, mert a valóság kijózanította.

— Tudom, hogy haragszotok — kezdte. Aztán lesütötte szemét, nem tudta folytatni. Ilyen erőtlennek, még sohasem érezte magát.

— Csak te haragszol — válaszolt az elnök. — Mindenkinek joga van a maga útján járni... Nem bánt ezért senki sem.

Károly bácsi mély lélekzetet vett.

— Igaz, ti nem bántottatok... Csak a sors!

— Mi bajod a sorssal? — kérdezte az elnök.

— Ver! — és felszakadt belőle a keserves tehetetlenség. — Ver engem!... Az utamban áll! Kínoz! Érted?! A keserves istenit az életnek

— Beszélj egyenesen! — szólt közbe az elnök. — Beállítasz ide, szidod az életet, de nem mondod meg miért?

— Azért, mert gyenge vagyok!

— A magad akarata szerint lettél az. De ha már ide jöttél, akkor öntsd ki magadból, mit akarsz és ne kertelj.

Károly bácsi, mintha fia halálát panasolta volna el, csak ennyit mondott:

— Megdöglött a ló!

Akkor láttam ismét Károly bácsit, amikor a tsz vontatójának pótkocsijáról le-
emelték a kővéhnedt lovat és a döngkútba hempergették. Az öreg torkát megszorította
a keserűség, amikor a tetem tompa huppanással, a kút fenekére ért. Aztán mintha
egyszeriben megszűnt volna a fájdalma. Önmagával is megérettette, hogy öreg volt
már az a ló. Aztán leöntötte a tetemet, frissen oltott bugyborgó, fehér mésszel.

JÜRGEN LÜTTICH 1939.

ELSŐ EMLÉK

1.

Mentünk
a rőt szín ég alatt.
Döbrent csend ült a városon.
Hol, úgy tudtuk, utak
vannak és házak,
néhány fal meredt
fenyegetőn
a vértől lucskos ég felé.
És fekete pelyhek hulldogáltak.

2.

Gyermekéjek. Pinceéjek. Gyermekéjek.
Szirénahang Fölrettenés Futás
Lépcsőkön tompa fény Vakolt-falak
Pince-arcok
Vijjgó fenyegető rettegve síró
éjszakák
Pinceéjek. Gyermekéjek. Pinceéjek.

3.

Játszottunk
e vijjgó világnak
e tüzet okádó világnak
ez önmagát emésztő embervilágnak pincejében.
Játszottunk magunknak
egy érthető világot.

Fordította : SZABÓ KÁROLY